

ADALÉKOK SZERENCS ÉS KÖRNYÉKE GAZDASÁGI, TÁRSADALMI, KULTURÁLIS ÉLETÉHEZ 1914-BEN

FALUSSY JÓZSEF

A címben jelzettekhez igazodva a következőkben megkíséreljük bemutatni az 1914-es Szerencs és környéke gazdasági, társadalmi, kulturális arculatát, vagy inkább abból érdekesebb képeket felvillantani. Érzékeltetni kívánjuk – a mezőgazdaságon belül – a szőlő kiemelt jelentőségét, természetének problémáit. Megismerkedhetünk a „falu” szociális helyzetével, akut iskolaügyi problémáival, valamint érdekes, színes, kulturális életével. Hogy aztán jöjjön az év nyara, ősze, mikor a háború mindent összezavar. A megye északi területei háborús hadszínterré válnak. A lapok első oldalát harctéri tudósítások foglalják el. Mintha a hazai, a közvetlen környezetet bemutató írások is „csukaszürkévé” válnának.

Előbb fel kell vázolnunk mindazokat a jelenségeket, pozitív és negatív változásokat, melyek részben az országban, részben Tokaj-Hegyalján (Zemplén vm.-ben) az 1914-es állapotokhoz vezettek.

A dualizmus első három évtizede jelentős gazdasági fejlődést hozott az Osztrák–Magyar Monarchia magyarországi részén is. Az 1890–1914 közti időszak pedig a hazai iparfejlődés kiemelkedő szakasza: állami támogatás, hazai fogyasztói piac kibővülése, gyáripari struktúra módosulása. Az agrárjelleg azonban megmarad. Elterjed a monopolizálódás kelet-európai formája a kartell (pl. cukor- és petróleumpiacon leginkább). Ez a folyamat a mezőgazdasági termelésre is ösztönzően hat. Emelkedik a termelés szervezettsége, technikája, de a nagybirtokrendszer változatlanul fennmarad.

Zemplénben a kapitalista fejlődés csak a századfordulóra tudta megtörni a mezőgazdaság (szőlőtermesztés) szinte kizárólagos monopóliumát. Az újonnan telepített gyárak is az élelmiszeriparhoz tartoztak, pl. Szerencsi Cukorgyár, 1889. De ezután is elsődleges szerepe a mezőgazdaságon belül a szőlőtermesztésnek van. Ez a parasztságnak szinte egyedüli munkalehetősége. A közép- és kisbirtokosságnak ill. néhány országos nagybirtokosnak viszont jól jövedelmező.

A munkalehetőségek hiányos volta miatt már az 1870-es évek 2. felében szórványosan megindul a kivándorlás, ami 1879–82 közt – különösen a felső-zempléni részekben tömeges méreteket ölt – (a jelzett időszakban több mint hétezer!). Országos jelenség is ez, hiszen 1904–1913 közt 56 000-en vándorolnak ki, s több mint 90%-uk agrárproletár.¹ Chicagó Times szerint „Amerikában” nincs munka. 1913 karácsonya előtt 100 000 külföldi munkást bocsátottak el, amiből több mint 10 ezer horvát, magyar.²

Zemplén vármegyének nincs igazi városa. A közigazgatási székhely Sátoraljaújhely 20 000 lakosságával kiemelkedik, de az utána következő Sárospatak már nem éri el

1. Varga G.-né., 1970. 68–69.

2. Tokaj-Hegyalja 1. sz.

a 10 000-es lélekszámot. Rajtuk kívül sorrendben: Nagymihály, Szerencs,³ Tokaj közeli meg az 5000 fős lakosságot.⁴ De a felsorolt települések közül csak Szerencsen volt az iparnak döntő jelentősége. Tehát Zemplén vármegye mezőgazdasági jellege – a jelzett korszakban – mindvégig megmaradt.

A mezőgazdasági munkák 1914-ben nem indulhattak zökkenőmentesen. A tavaszi vízáradások során a Bodrog Olaszliszkától Bodrogszerdahelyig kiöntött, egyelőre az árterekre, majd még egy nagyobb esőzés után a víz a falvakba is behatolt.⁵ Áprilisban már 10 000 hold kaszáló és legelő volt víz alatt a Tisza–Bodrog összefolyásánál Bodrokisfalud–Tokaj–Bajsa háromszögben.⁶

A víznél maradva – adja hírül a Tokaj-Hegyalja c. lap: A Tisza Vásárosnaménytől kezdve hajózható, de csak Csongrádtól lefelé van rendes hajóközlekedés. Cél, a folyót Vásárosnaménytől kezdve hajózhatóvá tenni a kőanyag könnyebb szállítása érdekében, de az útvonal a vármegyére nézve is fontos. A szállítás bűzára, cukorrépára is ki fog terjedni.⁷ Április 19-én megalakult a „Taktaközi Belvíz Levezető Társulat”. Az alakuló gyűlés Szerencsen a község háza tanácstermében volt; Thuránszky László vármegyei főjegyző vezetésével. Az érdekelt nagybirtokosok helyett képviselőik, valamint Mezőzombor, Tarcal, Bekecs, Taktaszada, Taktaharkány, Taktakenéz, Prügy képviselői jelentek meg. (15 753 kh-ról van szó). Elnök: gr. Zichy Andor, székhely: Szerencs.⁸ A helyi sajtót lapozgatva szerzünk tudomást arról, hogy a száraz tél miatt már az ősszel elszaporodott egerek nem pusztultak el, s „tömérdek van belőlük”. A községi előljárásságok feladata az ellenük használható mérgek beszerzése, a hernyóirtás azonban a tanítók illetve tanítványaik kötelessége. A németországi módszer szerint a tanítók már kora tavasszal viszik ki a gyerekeket a mezőre, hernyót pusztítani. „Nálunk sehogy!” – írja a „T-H”. Kéri a tanítókat e feladat elvégzésére, hiszen a szabad levegő a gyermekeknek egészséges, tevékenységük pedig mezőgazdasági szempontból hasznos.⁹

A várható ideai termésről a földművelésügyi miniszter beszélt. A nagy budapesti lapok alapján közli a szerencsi hetilap: a termés az eddigi eredményekből megállapítva mögötte marad az 1913. évinek, búza, árpa, rozs kevesebb lesz. A kukorica viszont országsszerte jól áll. S megtörténik az élelmiszerek első hatósági megállapítása – a fővárosban.¹⁰ Ez már a kitört háború következménye.

A Tokaj-Hegyalja c. lap egyik állandó témája, természetszerűleg – a szőlőtermelés, s a kapcsolatos feladatok. Ezért alábbiakban önálló részben tekintem át az előzményeket.

A magyar mezőgazdaságban, a szőlőtermelésben a XVI. századtól különösen a mohácsi vést követő évtizedektől kiemelt szerepe lett Hegyaljának. A régi (num. 1. számú) szerémségi bortermelő terület a török fennhatósága alá került. Ennek következtében a tokaj-hegyaljai bor Magyarországon átvette a vezető szerepet.

A külkereskedelmi kapcsolatok az említett században Lengyelország, Galícia, Szilázia felé fokozatosan kiépültek. A megerősödő hegyaljai mezővárosok gazdasági életére a monokulturális jelleget öltő szőlő- és bortermelés vált jellemzővé. Az észak-

3. Smajda M., 1977.; Szerencs lakosságának alakulása: 1869: 1849; 1880: 2370; 1890: 4339; 1900: 5272; 1910: 6100.; *Angyal B.*, 1955. 26.

4. B.-A.-Z. megye történeti és legújabb kori adattára. Miskolc (Továbbiakban: B.-A.-Z. m.) 69. 1.

5. Tokaj-Hegyalja 10. sz.

6. Tokaj-Hegyalja 16. sz.

7. Tokaj-Hegyalja 11. sz.

8. Tokaj-Hegyalja 17. sz.

9. Tokaj-Hegyalja 17. sz.

10. Tokaj-Hegyalja 31. sz.

kelet felvidéki kereskedő városok pedig a borkereskedelmet bonyolították le külforszá-
gokba.

Bár a XVIII. században és a XIX. század elején némi megtorpanás tapasztalható e
területen, de még a XIX. század végén is a Hegyalja a magyarországi szőlő- és a bortermel-
elés minőségi (aszú) központi területe (a filoxéravészig).

A mezőgazdasági tőkés fejlődés, a birtokviszonyok alapján a századfordulón a
következőképpen alakul Hegyalján. Zemplén vármegyében a középbirtok háttérbe szo-
rul a nagybirtokkal szemben. (Abaújban, Borsodban ez a tendencia fordított). Tehát itt
a bortermelés túlnyomóan a kis-, középbirtok köréhez tartozott. 1865-ben: Abaújban
96, Borsodban 111, Zemplénben 61 helység foglalkozott szőlőtermeléssel. A termés kb.
70–80%-a került kereskedelmi forgalomba, tehát ez kifejezetten árutermelő tevékeny-
ségre utal.¹¹ 1848 után is fennmaradt a földesúri italmérési jog, amit 1888-ban egyedára-
sítás követett. Az 1880-as évektől kezdi a filoxéra tönkretenni a szőlőket. (Első feltü-
nése vidékünkön 1880. május 18. Szendrő határában, gr. Csáky Imre szőlőjében.)¹²

1875-ben Pancsova város határában ütötte fel a fejét ez a szőlőbetegség, majd ter-
jedt el hazánkban. (Ekkor az ország össz-szőlőterülete 367 653 ha). Az 1895. évi statisztikai
felvétel akkor rögzíti a filoxéra pusztítását, amikor az a mélyponton van.

év	terület ha-ban
1890	311 120
1891	253 207
1892	248 831
1893	226 100
1894	219 842
1895	202 865

A filoxéra pusztítás azonban nem egyforma méretű volt a borvidékeken, a legna-
gyobb hagyományos hegyvidéki körzetekben. Szerémség, Dél-Magyarország
75–88%-os. Abaúj-Torna vm: 94,4%, Tokaj-Hegyalja c. lap szerint. Borsod vm.
90,7%, Zemplén vm. 82%-os.¹⁴ Védekezésül négyféle módszert alkalmaztak:

1. irtásos = kiirtják a fertőzött tőkéket és a közvetlen közelében lévőket. 2. árasz-
tásos = 5–6 héten át víz alatt tartani a szőlőterületet (hegyvidékeken?); 3. szénkéreggel
való gyérítő eljárás volt a hatásosabb, ezt alkalmazták legkevésbé. (Az 1890-es években
kb. 2–3000 ha-on az összterület 2–4%-án próbálkoztak vele.) 4. Újratelepítés a leghatá-
sosabb módszer: a filoxérával szemben, ellenálló amerikai fajták tömeges elterjesztése,
oltalmat nyújtó homoki szőlőtelepítés (Mathiász János, Kocsis Pál nevével fémjelezve).

1898-ban jelent meg: „Szőlő és bortermelés és a filoxéra ügy” c. kiadvány szerint
(Statisztika szűkebb hazánkról):¹⁵

Megyék	Szőlőművelő foglalkozást végző falvak	Filoxérás községek 1897. végén	Fertőzött községek %	Összes terület	Fertőzött terület
1. Abaúj	93	91	98,8	7858	7600
2. Borsod	115	110	96	14 292	13 392
3. Zemplén	64	43	67	15 617	12 985
Összesen:	272	244	–	37 767	33 977

11. B.-A.-Z. m. 54. 1.

12. B.-A.-Z. m. 54. 1.

13. *Gunst P.*, 1976. 248–254.

14. *Gunst P.*, 1976. 248–254.

15. B.-A.-Z. m. 54. 1.

Az állapotok érzékeltetésére álljon itt egy leírás: „A filoxéra vész a Hegyalját később sújtotta mint a délebbre fekvő borvidéket, ami arra a hiúnak bizonyult képzelgésre adott alkalmat, hogy a Hegyaljánk azt kikerüli. Amikor közeledett, a szomszéd Borsod vármegyében már szemmel láthatólag pusztításokat okozott, a hegyaljai gazdák még reménykedtek. A 80-as évek közepén azonban nálunk is fellépett a filoxéra-vész. . . . si-ralomvölgyggyé változott a vidék.”¹⁶

Megkésve, de végül bekövetkezett az állami beavatkozás. Vessző- és oltvány-előál-lító telepek alakultak: Tarcal (anyatelep), Miskolc, Mezőkövesd, Putnok, Szendrő helyiségekben. Az országgyűlés 1898. aug. 1-jén megszavazott 3 523 388 Ft újratelepítési kölcsönéből 559 905 Ft-tal részesedett Hegyalja.¹⁷ A tönkrement kisgazdaságokban nincs „erő” az újratelepítéshez, ezt a nagybirtok vállalja magára. Az első ez ügyben *B. Szabó Gyula* tállyai földbirtokos. 1896-ban már 250 ha. az új telepítés. Feltétel: 1. A felhasználandó terület alkalmas legyen szőlőtelepítésre. 2. Csak e tájra előírt szőlőfajokat lehet telepíteni a borvidék jellegének megőrzése érdekében.

A hegyaljai országgyűlési képviselők közül többen is, de főleg *Bernáth Béla* a mádi, (majd a szerencsi kerület képviselője) akarta a bizonytalanságot az újratelepítés körül megszüntetni ill. az állami segítségnyújtást megsürgetni. 1894. dec. 1-jei beszédében így érvel: „Ha már most látjuk, hogy a mezőgazdaság pang, még ott is, ahol a birtokok jövedelmezőségét nem tették tönkre súlyos elemi csapások, mit szólunk akkor a borászat, a szőlészet pangásáról és azoknak helyzetéről, akiknek birtoka szőlőkből állott, s akik a filoxéra pusztításai által nemcsak jövedelmeiktől hanem vagyonuktól is elestek. . . .”¹⁸ Javaslatának lényege: 1. Utasítsák a kormány, hogy a filoxéra pusztításai által károsult szőlőbirtokosoknak adandó állami kedvezményekről, s ezek segélyezéséről törvényjavaslatot nyújtson be. 2. Nyújtson a kormány kamat nélküli előleget egyéni vállalkozóknak és társulásoknak, szövetkezeteknek is.”¹⁹

1896. jan. 9-én tett aztán a földművelésügyi miniszter egy javaslatot, hogy a szőlészet terén állami kedvezményekkel és segélyezéssel a Hegyalja szőlőtermelőit 1,2 millió Ft erejéig támogassák.²⁰ Ebbe új telepítések létesítése, munkások kitaníttatása, kísérleti telepek kialakítása szerepelt volna.

A „T-H” nemcsak a szőlőtermelés e súlyos szakaszára pillant vissza-vissza, hanem élénk figyelemmel követi az 1914-es évben zajló e tárgyú főbb eseményeket is. A szőlészeti szakosztályi ülésekről rendszeresen tudósít. A januári összejövetelen Thuránszky László szakosztályi elnök vármegyei főjegyző azon optimista véleményének ad hangot, hogy: . . . maholnap a Tokaj-Hegyalján idegenből származó bort senki nem fogyaszt.”²¹ Az áprilisi ülésen az orosz borvám kérdésében a kormányhoz terjesztendő felirat szerepelt. Történeti áttekintést végezve *Szirmay Antal*: Notitia historia, politica . . . c. művére hivatkoznak, miszerint a tokaj-hegyaljai borok az 1560-as évektől kezdve váltak híressé. S hivatkoznak Draskovich püspök tridenti zsinatra vitt tállyai borára, amit a pápa megízelve így vélekedett: „Sumnum pontificem talia vina decent. = Ilyen bor méltó a pápához.”²²

Az ülés témájához kapcsolódott még a hegyaljai borkereskedők kérelme a br. Har-kányi János kereskedelemügyi miniszterhez az orosz borvám leszállítása és a szerződés ellenes orosz vámeljárás módosítása érdekében.

16. *Smajda*, i. m. 17. 1.

17. B.-A.-Z. m. 55. 1.

18. Tokaj-Hegyalja 1894. 5. sz.

19. Tokaj-Hegyalja 1894. 51. sz.

20. Tokaj-Hegyalja 1896. 20. sz.

21. Tokaj-Hegyalja 1914. 4. sz.

22. Tokaj-Hegyalja 15. sz.

A „Hegyalja védelme” c. belpolitikai cikk is ezen a vonalon indul el. Kiindulópontja, hogy az 1908. XLVII. tc. szerint a T-H. borvidéke zárt terület. Az utóbbi időben (években) jelentős a piacvesztés. Ha pl. 100 hl hegyaljai bor Ausztriába vagy Galíciába kikerül, lesz belőle 700 (!) hl – kimérve! A Zemplén vármegyei Gazdasági Egyesület borászati szakosztálya megbízásából dr. Szabó Sándor jogakadémiai tanár a hegyaljai szőlőtermelőkhöz kérdőívet juttatott el. Javaslatának célja az 1917-ben lejáró vámszerződésben borvédelmünk tökéletesítése. Ti. 15–20 évvel „ezelőtt” Oroszország volt a legnagyobb magyar borpiac, ma a magyar bor ott hallatlan drága (1. vám!), valamint a fogyasztók ízlésváltozása is bekövetkezett, a könnyebb borokat kedvelik. Javaslat: többet ér minőségibbet forgalomba hozni (bár még a filoxéra utóhatása érezhető), s a hazai borok egy részét a pezsgőgyártásban kamatoztatni.²³

Dr. Szabó azt is megemlítette, hogy az antialkoholista mozgalom igen káros Tokaj-Hegyaljára nézve. Erre egy érdekes adalék: „Alispán az alkoholelleses küzdelem ellen” c. alatt jelent meg. Füzesséry Ödön tokaji főszolgabíró elrendelte – vallás, nép, erkölcs társadalom elleni sérelem miatt – a kocsmák zárvatartását vasárnapokon és ünnepnapokon, Istentisztelet alatt. A kocsmárosok fellebbeztek és Dókus Gyula alispán felfüggesztette (!) a főszolgabírói rendeletet. Paragrafus szerint joga volt rá, írja a „T-H”., de nem számolt azzal, hogy hány év munkáját tette tönkre, amit e nemes ügyben papok, tanítók, orvosok végeztek.²⁴

Az időjárás viszontagságai nem kímélték a hegyaljai szőlőket se: bár hetilapunk „Nagy a kár országszerte” címszó alatt hozza a májusi fagykárokat, „hazai tájakra” összpontosít. Különösen az „alj-szőlőkében” nagy a kár: Abaujszántón 80–90%, Tályán szintén, Mád 25–30–50%, Mezőzombor, B. keresztúr 25%, Tokaj, Tarcal 60–70%, Sárospatak 25–30%. Szerencsen, Legyesbényén alig van kár, de Hernádnémetiben szőlők, gyümölcsösök teljesen lefagytak.²⁵

Március vége lévén lassan emelkedtek a borárak – állapítja meg a lap. Hozzájárult ehhez a hamis dalmát borok behozatalának megnehezítése, de a görög mazsolaszőlő vámjának leszállítása megkönnyítette a borhamisítást. Ami ha nem is azonnal, de augusztus végén kitudódott. A Haász Adolf bodrogszerdahelyi borkereskedő Karlsbadban lett öngyilkos, miután kiderült, hogy árult hegyaljaiját Bodrog-vízzel „dúsította”.²⁶

Az igazi nagy témánk mellett a „T-H” figyelemmel kísérte a Zemplén megyei lapoknál történő változásokat is. Az 1914-es év új lap születésével kezdődött. „Tokaji Újság” címen, társadalmi, közgazdasági, szépirodalmi hetilap indult Tokajban. Szerkesztő dr. Vértés Gábor ügyvéd, főmunkatárs Vadnai Árpád.²⁷

Ugyanebben a számban közli, hogy a szintén tokaji székhelyű, kiadású társadalmi hetilap a „Tokaj és Vidéke” gazdát cserélt. Románszky Antal szerkesztő és tulajdonos egészségi okokból visszavonult január 1-től eddigi főmunkatársára Sass Jánosra ruházta át a lap tulajdonjogát, a szerkesztést dr. Hunyor Sándor királyi közjegyző vette át.²⁸

A sátoraljaiújhelyi „Zemplén” szerkesztőségében is kisebb változás történt az év elején, ahol az eddigi helyettes szerkesztő, szerkesztővé lépett elő Teleky Sándor személyében, míg helyére Polányi Lajos belmunkatárs került.²⁹

23. Tokaj-Hegyalja 30. sz.

24. Tokaj-Hegyalja 12. sz.

25. Tokaj-Hegyalja 19. sz.

26. Tokaj-Hegyalja 35. sz.

27. Tokaj-Hegyalja 1. sz.

28. Tokaj-Hegyalja

29. Tokaj-Hegyalja 2. sz.

A tavasszal is született egy új lap „Gálszécs–Töketerebes” néven, (társadalmi hetilap). Felelős szerkesztő: dr. Palásthy Béla, szerkesztő: Székely Győző, dr. Sárkány Lajos, főmunkatárs: Pázmány József.³⁰

Mindenesetre figyelemre méltó, hogy a kb. Töketerebest; St.újhelyt is magába foglaló Alsó-Zemplénben 6 (!) hetilap működött.³¹

Szerencs község a megoldandó belső feladatok, a szociális helyzet területén nem volt irigylésre méltó helyzetben 1914-ben. Már a „T-H.” első száma hírül adja röviden, hogy Frank C. Roseman (Szerencsről elszármazott amerikai állampolgár) 20 koronát küldött a szegény, fagyoskodó gyermekek számára. Állandó témát jelentettek a „lelencstartók és lelenczek” viselkedése, tettei a községben. A lap az Árpád-hegy pincéinél történt többrendbeli rongálásokra hivatkozva az előjáróság és a rendőri közegek szigorúbb fellépését kéri.³² A gyermeksegélyezés területén „Jubileumi Alapítvány” is született. A szerencsi Takarékpénztár dr. Erőss János igazgatósági tag indítványára 100 korona alapítványt tett a „városi” szegénygyermek felruházására (karácsonykor történt meg). Az alapítvány alapgondolata az, hogy a magyar vidéki pénzügyi intézetek minél nagyobb összegeket fordítsanak az ifjúság magyar szellemében való nevelésére, megsegítésére ti. a nemzetiségi bankok jövedelmük jó részét a nemzetiségi mozgalmak támogatására fordítják.³³

Az 1910-ben megépült községi fürdő ügye is többször szerepelt a lap hasábjain. Híre terjedt a kénes gyógyhatásának. Megoldásra várt még a víz állandó cirkuláltatása és a fokozottabb higiénia. A szerencsi községi képviselőtestület ápr. 21-én ülést tartott: első témája a fürdőbizottság jelentése volt, miszerint sikerült békésen megegyezni a fürdő felszerelésekért perben álló Körtling-céggel. A községre nézve megfelelő az egyezés: ti. a fürdő állandó be ill. kifolyási lehetőséget kap, ami a fentebb említett egészségügyi követelményeknek valóban megfelel. A községi képviselőtestület az év nyarán viszont a fürdőigazgatóságnak azt ajánlja: „Jobb a sűrű garas, mint a ritka forint!” – vagyis árleszállítást javasol 1-2 koronáról 80 fillérré, a látogatottság fellendítése érdekében.

S végül dec. 13-án az új kazán kipróbálása után ismét lehet fürödni, amit eddig a kazán ill. a szénhiány akadályozott.³⁴

1914. szeptember 21-én ült össze a képviselőtestületi ülés Szerencsen, a háború kezdete óta először.³⁵ Darvas László vezető jegyző előadásában részletesen foglalkozott a kialakult helyzettel. Beszámolóját az általános mozgósítással, a hadiállapot beállítással kezdte, amely a közigazgatási életben is bizonyos megrázkódtatást „eredményezett”. Így előre nem látott kiadások a községi költségvetést is megterhelték. Felhív a legmesszebbmenő takarékosagra. Mivel a községi fürdő személyzete szinte teljes egészében bevonult, így a jövőben az intézmény, meghatározatlan ideig, csak hetenként kétszer lesz használható. Kötelesség a hadba vonuló (községi alkalmazottak) családjai megélhetéséről gondoskodni.³⁶ Szólt a pótrendőrök ill. a polgárőrség felállításáról. Kiemelte, hogy a községi bevételeknél tetemes csökkenés várható, ti. a szegényebb sorsú katonai szolgálatra bevonultak családjai adófizető kötelezettségeiknek nem fognak tudni eleget tenni.

30. Tokaj-Hegyalja 16. sz.

31. 6. a. „Sárospatak” c. lap

32. Tokaj-Hegyalja 15. sz.

33. Tokaj-Hegyalja 21. sz.

34. Tokaj-Hegyalja 8., 17., 26., 51. sz.

35. Tokaj-Hegyalja 40. sz.

36. Tokaj-Hegyalja 40. sz.

Nagy figyelmet keltett még az év elején a választókerületek új beosztása, amiről a „T-H.” tudósított.³⁷ Jan. 31-én képviselőházi ülésen Sándor János belügyminiszter terjesztette be a törvényjavaslatot. Eszerint a belügyminisztérium a beosztás érdemi részét törvényerejű rendeletekkel fogja végezni. A képviselőlétszám így emelkedni fog 435-re. Pl. Budapest 9 helyett 22 képviselőt küldhet. Abaúj vármegye képviselői helyeinek száma 2-vel csökken, a zempléni képviselőlétszám maradt, de a kerületi székhely egy helyen változik. Mádról Szerencsre kerül. Miskolc Kassa továbbra is 2-2 képviselőt küldhet a „T. Házba”.

A képviselőválasztási szavazóköri megállapítása szerint a tokaji és megyaszói választókerületeket a következőképpen osztották fel. Megyaszói vál. ker: 1. megyaszói szavazókör; 2. tiszalúci szavazókör; gesztelyi szavazókör; összesen 2272 választó. Tokaji választókerület: 1. tokaji szavazókör; 2. szerencsi szavazókör. Szerencsről 661 választó; mádi szavazókör, összesen: 3103 választó. A lap mindezeket az adatokat tényszerűen, mindenféle kommentár mellőzésével közölte.³⁸

Ami Szerencset igazán megmozgatta az első világháború előtti esztendőben, az az iskolaügy volt. A „T-H.” szinte minden második számában valamilyen módon kitér az ezzel kapcsolatosan felmerülő nehézségekre, kérdésekre. A járványtól az iskolai mulasztásokig, az analfabétizmus csökkentésétől a különböző tanfolyamokig, vizsgáig az iskolaüggyel kapcsolatban szinte minden szerepel a hasábkon.³⁹

Az alkohol elleni küzdelem az iskolákban sem mai találmány. 1914. febr. 25-én a tanítás kizárólag az alkohol negatív hatásáról volt hivatva szólni (miniszteri rendelet szerint!). De a lap kesernyésen állapítja meg, hogy immár kevés a szó, tenni kellene valamit! Júniusban már a hatóságok figyelmét hívja fel a „T-H.” lakossági bejelentések alapján – arra, hogy 6–14 éves gyermekek az Árpád-hegy oldalában fél literes üvegekből fogyaszták a számukra gyilkoló erejű pálinkát, s utána ordításuk „rugdalózásuk” féktelessé válik.⁴⁰

A szerencsi iskolaügy sarkalatos pontja azonban a polgári iskola létrehozásáért vívott küzdelem volt.⁴¹ A hetilap hasábjain többen is leírták, sőt, a képviselőtestületi gyűlésen (febr. 2.) is napirendre került, hogy Szerencsnek nem kell 2 óvoda, hiszen kihasználtságuk 70–80%-os, inkább a polgári iskola ügye „erőtlessék”. A képviselőtestület aztán jún. 17-én elhatározta, hogy f. év szeptember 1-től megindítani az új intézményt, melyre az előjegyzés megindulhat a községházánál. Július 5-én már a „megvalósulás” stádiuma következne. Az iskolaszéket még jún. 30-án megválasztották: elnök Bányay János, alelnök: dr. Eröss János. Dr. Altman Elek előterjesztése szerint Vadász Péterné háza kibérelhető 3 évre, ideiglenes helynek (ma gyógyszerár és ált. iskola a Rákóczi úton). A tanszéki helyekre pályázatot írtak ki. Évi tandíj 100 korona, szegényeknek iskolai kedvezmény, esetleg ingyen oktatás. (Előkészületi, különbözeti vizsga mellett a gimnáziumi továbbtanulás lehetséges).

Július 19-i számában a lap már arról tudósít, hogy 2 tanári állásra meghirdették a pályázatot. A házban némi átalakítás, némi berendezés és Szerencs egy kultúrintézménnyel lesz gazdagabb. De még mindig kevés a jelentkező, 24 gyermek (32-en járnak át a tokaji polgárba Szerencsről).

A fordulat részben a hiányosságnak, részben a háború okozta gazdasági helyzetnek köszönhető, mert az augusztusi iskolaszéki határozat szerint a polgári iskola létesítését

37. Tokaj-Hegyalja 6. sz.

38. Tokaj-Hegyalja 19. sz.

39. Tokaj-Hegyalja 5, 23, 25, sz. (évváró vizsgák)

40. Tokaj-Hegyalja 8. sz.

41. Tokaj-Hegyalja 7., 25., 27., 29., 32., 36. sz.

az évben elodázzák, s a pályázati hirdetés dacára tanárokat sem fogadnak. A szerencsi polgári fiúiskola ügyében még egy cikk található, ami elismerve az eddig tett erőfeszítéseket azt a reményt sugallja, majd jövőre.

Sikeresnek minősíthető a tanítónők, tanítók által vezetett háztartási tanfolyam is.⁴² A közoktatásügyi miniszter támogatásával, a község anyagi támogatása mellett március–áprilisban 6 hetes kurzus kezdődött. A tanítás ingyenes volt, illetve a tehetősebb szülőktől napi 50–60 fillért kértek. A foglalkozásokat délelőtt és délután tartották. Március 7-én kezdődött el 32 résztvevővel, irányítói heti váltásban Lovas Emma és Krenner Edit tanítónők voltak.

A program: 8–10 óra között elméleti előadás, 10–12 óra között főzés, s 14–17 óra között varrás. Általános felügyelő Csepreghy Gyula tanár. Március 18-án „Szerencs intelligens közönségének” már hivatalos ebédet prezentáltak a tanuló hölgyek. A produkció „elégedettséget” váltott ki a jelenlevőkből. Április 29-én zárult a tanfolyam, ekkor volt a bemutató 6 hét munkájáról. A 30 rendszeres járó növendékből 24 volt jelen a vizsgán, ami az ált. iskola rajztermében volt. A vizsga sikerült, a bemutató sikert aratott, a szépszámú közönség pedig élvezte a villásreggelit.

Még egy érdekes kezdeményezésben vettek részt Szerencsről. A földművelésügyi miniszter kezdeményezésére, Kolozsváron a Gazdasági Akadémia szervezésében Jelkészek és tanítók számára 8 napos tanfolyamot rendeztek júl. 29. és aug. 5. között „... a hazánkban vadon termő gyógynövények szedésének és értékesítésének elsajátítása végett...”⁴³

A kulturális életet adták, színesítették a különböző területek által rendezett mulatságok, egyéni és színi előadások. Természetesen a legnagyobb ünnep márc. 15-e sem maradt ki a sajtóból s ebben az ún. „Tárca” rovata, kultúra is képviselve volt.⁴⁴

A mulatságok általában időjárástól függően a Nagy Szálloda emeleti tánctermeiben vagy a klubhelyiségben voltak. Jellemző, hogy a bevételt jótékony célra fordították: legyen az a cukorgyár vagy ipartestületi rendezvény. A hangversenyekben a Cukorgyári Dalárda vitte a prímszerepet, ahhoz csak kisegítőként járult hozzá az Izraelita Nő- és Legényegylet kara.

Az ún. vasárnapi előadásokon elhangzottak pl: „Asszonyokról-asszonyoknak”, Kenessey Gizella tanítónő, vagy Molnár Sándorné: „Helytelenségek a nevelésben.”⁴⁵

Népies előadások falun: Taktaszadán Novák József ref. lelkész és Matusz Mihály tanító rendezésében. Monokon: Petsár Gyula r. k. plébános és a tanítói kar.⁴⁶ De a legérdekesebb példa, Golop. „A tél az az időszak, amelyet a falusi földműves önművelésre fordíthat.” – állapítja meg egy cikk a „T-H”-ban. Domján József ref. tanító nem politizáló, csendes dolgozó ember. 8 éve lakik a faluban. Fogyasztási Szövetkezeti helyiségben az énekkart és az ifjúsági egyesületet vezeti. Tart még heti 1-2 dalestélyt, két hasznos felolvasást. Valamint minden téltre egy műkedvelő előadást tanított be. (Legutóbb Gárdonyi Géza: „Bor”.) A következők: pezsgő lehet a kulturális élet egy kis faluban is ambiciózus tanító vezetése alatt. S ehhez a lap megállapítása: „Az elmondottak fényesen bizonyítják, mit tehet egy olyan tanító egyháza, községe és magyar hazája érdekében, ki hivatását helyesen fogja fel és valóban betölti néptanítói feladatát.”⁴⁷

42. Tokaj-Hegyalja 7., 11., 17., 18. sz.

43. Tokaj-Hegyalja 29. sz.

44. Tokaj-Hegyalja 4., 7., 20., 25., 1., 4., 6., 19., 3., 8., 9., 16., 17., 18. sz.

45. Tokaj-Hegyalja 2, 13. sz.

46. Tokaj-Hegyalja 2, 13. sz.

47. Tokaj-Hegyalja 8. sz.

Pásztorjátékok színesítették az ünnepeket Mezőzomboron is. A karácsonyi ünnepek alatt a római katolikusoknál 2 alkalommal, a görög katolikusoknál 1 alkalommal került rá sor.⁴⁸

A szerencsi Izraelita Nő- és Legényegylet febr. 5-i műsora is „csemege” volt (amúgy is a legsikerültebb rendezvények közé szokott tartozni).⁴⁹ A külső impozáns, a belső tartalom gazdag – vetélkedik a lap – a reményeket felülmúlja. Részt vesz rajta a helybeli és vidéki intelligencia java része. Megnyitót és befejezést Rácz Marci és zenekara húzta, majd Grünwald Sándor és Kurlander Sárika kettőse következett egy „tartalmas költemény” erejéig. Haas Béla gyógyyszerész kabaré dalokat adott elő.

Még egy amatőr színelőadásról tegyünk azért említést. B. keresztúrbán „Házassági költségvetés ill. Beszéljen a mamával” c. vígjátékot adták elő az ifjú iparos legények. (A jövedelem az ifjú iparosok köréé.)⁵⁰

Áprilisban viszont „igazi” színtársulat szerepelt Szerencsen, „S. V.” részben újjászervezett színtársulata – 3 hetes időtartamra. Repertoárjuk: – Tengerész Kató, Nemtudomka, Kozi király, Benn az erdőn, Katonadolog, Sztrájkol a golya, Kis király, Buksi stb. Az érdeklődés nagyfokú – a „T-H.” szerint. Különösen Dobó Kató, Buday Sándor, Kálnay, Mihályi a legkitűnőbbek. Szerencs város intelligenciája, s a környéke ugyan zömében részt vett az előadásokon, de a település kicsi és szegény volt ahhoz, hogy még egy jó társulat mellett is kirtartson.⁵¹

A kevés ünnepély közt márc. 15-e kapja az első helyet, s a lapokban a terjedelmet. Az évfordulón az ált. iskola tanítótestülete előtt Persenszky Károly emlékezett történelmünk kiemelkedő eseményére, míg a „nagy” ünnepséget – ezúttal – a Református Olvasókör szervezte, itt a műsor után Pálóczy József mondott ünnepi beszédet.⁵²

Az „irodalom” nem tengett túl a „T-H.” oldalain. A Tárca rovat alatt (ez változóan jelentkezett: 1-2 hét, esetleg 3-4 kihagyásával is) jelentek meg a lírai ill. prózai alkotások. A februári „Prologus” Grünwald Nándor műve, az Izraelita Nőegylet estélyére készült, s leközölték.⁵³ A „Bordal”, Petőfi epigonok stílusában íródott, szerző: Kornai István.⁵⁴ Májusi epekedést sugallnak a: „Mondod” és az „Éva” c. versek.⁵⁵ Néhány rövidebb prózai munkácska, s a boldog békeidők kora lejár. „Az elvesztett vőlegény, A szegénység átka, A szerelem bolondjainak gyógyintézete”. A legutóbbira Jókai stílusa erősen hatott.⁵⁶

Augusztustól már harctéri események a fő ihletők. 1. „Lent a Duna mellett” c. vers (szerzője Sassy Csaba, a „Miskolczi Est” főszerkesztője)⁵⁷ „Visszaemlékezés Belgrádra” (próza, Dénes Mór)⁵⁸ és a karácsonyi számban egy-egy vers és próza: „Betlehem csillag fénye” (N. M. szignóval), „Legenda a fenyőfáról” (Sas Ede)⁵⁹ elég vékony „irodalmi” termés egy év oldalain.

Vallási kérdések viszonylag kevés teret kaptak a lap hasábjain. Kivételt képez a szerencsi rabbiválasztás ami április 13-án hétfőn zajlott le.⁶⁰ Két jelölt volt: az ortodox

48. Tokaj-Hegyalja 3. sz.

49. Tokaj-Hegyalja 6. sz.

50. Tokaj-Hegyalja 9. sz.

51. Tokaj-Hegyalja 15., 11., 12. sz.

52. Tokaj-Hegyalja 15., 11., 12. sz.

53. Tokaj-Hegyalja 7. sz.

54. Tokaj-Hegyalja 12. sz.

55. Tokaj-Hegyalja 21., 22. sz.

56. Tokaj-Hegyalja 22., 23., 24. sz.

57. Tokaj-Hegyalja 32. sz.

58. Tokaj-Hegyalja 47. sz.

59. Tokaj-Hegyalja 53. sz.

60. Tokaj-Hegyalja 15. sz.

Pollák Kisvárdáról, vele szemben a chasziden Fischer Sárvárról. Mivel Mád is, a budapesti központ is Pollák mellett állt ki, megválasztása szinte biztosra volt vehető. Ez a 101–1-es eredményben is megmutatkozott és Pollák Emánuel képesített rabbit választották meg nagy lelkesedéssel. Kikötés csak az volt, hogy özv. Billicer Pinászné volt szerencsi rabbiné lányával házasságot köthessen.⁶¹ A főrabbi beiktatása június 24-én történt meg. Rakamazig ment ki a helyi küldöttség, s itt hangzott el Kornitzer Salamon hitközségi elnök üdvözlő beszéde, melyet a megválasztott Szerencsen, a felállított díszsátorban köszönt meg. Ezután díszközgyűlésen Bernáth Béla országgyűlési képviselő beszélt. Végül Gortvay Aladár járási főszolgabíró eskette össze az ifjú párt.⁶²

A háború kezdete okozta nyugtalanság leküzdésére szolgált a kassai püspök augusztusi körlevele, mely szerint a lelkészek arra oktassák a népet, hogy pénzüik megőrzésének legbiztosabb módja a pénzüintézetekben való meghagyása, mert „a takarékpénztárak biztonságát nemzetközi egyezségek végzik, de a ládafiát nem szavatolják”.⁶³

A képviselőtestületi gyűlésen szept. 21. (A „T-H.” nagy terjedelemben, másfél oldalon hozta.) Az előadó dr. Darvas László vezetőjegyző volt. Felhívta a figyelmet a hadifoglyokkal és sebesültekkel való érintkezés eltiltására. „Még saját sebesültjeink is megkimélelendők!” – hangoztatta.⁶⁴

Az előtte való lapszámban a katonaszökevényeknek adandó közkegyelem adásáról volt szó. (Jelentkezés következménye a büntetés alóli felmentés, a „nem” esetében pedig szigorú büntetést helyeznek kilátásba és az „elfogatása elrendeltek”).⁶⁵

„Mindenki maradjon a helyén” (október 4;) – közli szalag címben a „T-H”. A Kárpátoknál álló orosz csapatok előnyomulásának hírére a főispán szeptember 30-án falragaszokon tudatja: Mindenki „... nyugodtan várja be az események lefolyását”, „... s teljesítse polgári és hazafias kötelességét”, ui. a rémhírterjesztők ellen a legszigorúbban fel kell lépni.⁶⁶

Az üzérkedés a háborúval szinte azonnal megkezdődik pl. nagyarányú vidéki lófelvásárlás. Ez ellen decemberben Sándor János rendeletet is hozott.⁶⁷

Megjelenik az első egyéni (szerencsi) harci tett is a lap hasábjain. „Reggel” c. napilap tudósítását átvéve – Vitányi honvéd fhdgy. hőstette, – Rudniknál – lényege: Golyószóró alkalmazása a támadó orosz katonatömeg ellen.⁶⁸

Az I. világháború idején a behívottak, elesettek családjai, hadiárványok számára számos „akció” indult: Így Augusztia főhercegnő vagy éppen egyes ezredek által szervezve. De a központiakkal párhuzamosan vidéken is voltak hasonlók. Pl. a „Járási Segélyezési Bizottság” augusztus 10-én alakult meg Szerencsen. Itt a járás összes jegyzője megjelent és elhatározták, hogy községenként külön-külön bizottságokat alakítanak, a behívottak családtagjai megsegítésére. Tehetségéhez mérten valaki havonként bizonyos összeget ajánl fel e célra, s az összegyűlt összegből a segélyeket havonként folyósítják.⁶⁹ A segélyakcióra azonnal reagált a szerencsi Általános Ipartestület, amely a saját tagjaiból behívott hadkötelesek családtagjainak részére külön segélybizottságot hozott létre.⁷⁰

61. Tokaj-Hegyalja 17. sz.

62. Tokaj-Hegyalja 26. sz.

63. Tokaj-Hegyalja 31. sz.

64. Tokaj-Hegyalja 40. sz.

65. Tokaj-Hegyalja 39. sz.

66. Tokaj-Hegyalja 41. sz. Főispán Meczner Gyula.

67. Tokaj-Hegyalja 32., 50. sz.

68. Tokaj-Hegyalja 48. sz.

69. Tokaj-Hegyalja 33. sz.

70. Tokaj-Hegyalja 35. sz.

Általánosan bevezették – az elesettek utáni, beosztás szerinti, koronában fizetendő özvegyi nyugdíjakat is.⁷¹

Az ellátás ügye vetődött fel „A piac és háború” valamint „Mi történik Szerencsen?” c. lapszámokban. A háború esetére szóló kivételes intézkedések e tekintetben az 1912. évi LXIII. tc-ben voltak megtalálhatók. Ez az élelmiszerek drágulása ellen is volt hivatva megvédeni a lakosságot. De most már miniszteri rendeletek voltak szükségesek a drágulás nagyobb méreteinek megelőzésére. Ha árkorlátozás van – így a lap – legyen az árdrágításnak büntető funkciója is. S ha savanyú tejet hoz valaki a piacra – meg is vesszük – rendőri óvintézkedéseket kell tenni.⁷²

Még csak „eseményként” látja a „T-H.” egyik augusztusi száma, hogy „Sztreikok” törték ki július folyamán a környéken. Mégpedig dr. Harkányi János taktaharkányi uradalmában (Hernádkak) ill. a cukoripar bekecsi gazdaságában. A gazdasági cselédek 1–2 órára leálltak a munkával, de főszo­l­gá­bí­rói közbelépésre az aratás tovább haladt.⁷³

A szüret sem olyan a Hegyalján mint békeidőben. Némán, csendben folyik. S hiába ott a kereskedelemügyi miniszternél a felterjesztés, a borkivitel szinte teljes mértékben pang.⁷⁴

Háborús helyzetelemzések mellett érdemes végiggondolni a „T-H.” dec. 1-jei befejező szerkesztőségi közlésének gondolatmenetét „NEM ADJÁK KI ez évben a Nobel békedíjat!” címmel. Ez évben hiába fáradoztak a nagy békeapostolok. Ma a béke gondolata csak illúzió. Régebben – a háború előtt – mindenféle Nobel-díjból a békedíj érdekelte az embereket legkevésbé. „Aki ma sikerrel tud fellépni a béke eléréséért, az méltó leend a békedíjra. De dúl a háború, hallatszák a fegyverropogás, az otthoni szívek a megmaradásért, a győzelemért reszketnek. A békeapostolok hallgatnak. Csak a népek kívánják buzgón imádkozva a békét.”⁷⁵

Miből, milyen adalékokból áll össze az 1914-es Szerencs, a „T-H.” szemüvegén keresztül nézett képe? Ebben a közleményben szinte végig kitapintható a nagyvilág hírei és a szerencsi mikrovilág ellentéte. A lap első oldalaira már a háború fenyegető árnyéka vetődik, a többi oldalon kap helyet a „nagyközönség” ügyes-bajos, apró-cseprő híre, dolga. A gazdaság, társadalom, kultúra ügyei, végül minden „ömlesztve”, a háború okozta egyre fokozódó nehézségek.

A „T-H.” hasábjain – hacsak a kifejezetten politikai cikkekről nincs szó – nem szerepel a munkás (osztály). A szerencsi munkás is csak a dalárdai fellépéseken, mulatságokon fordul elő. A parasztság alig, legfeljebb a népművelő előadásokon, ott is csak megfelelő alanyként. Még aratási sztrájkjuk is csak érdekesség színben tűnik fel a heti események között és minden erőfeszítés ellenére egyenlőre a háború miatt, elbukik a polgári iskola ügye is. Nem sikerül a langyos nagyközönségi szintről feljebb, városra lépni (habár a lap mind a két kifejezést használja).

Változott-e – az adalékok szintjén – a „T-H.”? Olvasója maradt a hivatali adminisztratív réteg, a (kis) polgárok, kereskedők, és iparosok. A lap anyagában változott, hanem felhasználási módjában ugyanaz ami volt. Politikai vonalvezetésben van a módosulás (de ezt nem a jelen közlemény tartalmazza).⁷⁶ S ennek ellenére megállapíthatjuk, hogy igaz az a megállapítás amit az 1914-es bevezetőben olvashatunk...⁷⁷ „Többet emlegetjük azokat a dolgokat, mik még hiányoznak, mint a mi meg van, ... legtöbbször fel sem tűnik mennyire haladtunk előre...”

71. Tokaj-Hegyalja

72. Tokaj-Hegyalja 44. sz.

73. Tokaj-Hegyalja 45. sz.

74. Tokaj-Hegyalja 43., 52. sz.

75. Tokaj-Hegyalja 51. sz.

76. *Falussy J.*, 1985. 115–129.

77. Tokaj-Hegyalja 1914. 1. sz.

IRODALOM

- Angyal B.*,
1955. A szerencsi járás monográfiája. Szerencs
- Falusy J.*,
1985. Egy vidéki hetilap, a Tokaj-Hegyalja politikai szemléletének módosulásai 1914-ben. Herman Ottó Múzeum Évkönyve, XXII–XXIII. Miskolc, 115–129.
- Gunst P.*,
1976. A magyar mezőgazdaság a XIX–XX. században. Budapest
- Varga G.-né.*, (szerk.)
1970. Borsod-Abaúj-Zemplén megye története és legújabb kori adattára. Miskolc

BEITRÄGE ZUM WIRTSCHAFTLICHEN, GESELLSCHAFTLICHEN UND KULTURELLEN LEBEN VON SZERENC S UND SEINER UMGEBUNG IM JAHRE 1914.

(Auszug)

Zum Titel der Publikation kann man auf Grund der „Tokaj-Hegyalja“ eine Ergänzung knüpfen. Unter deren Berücksichtigung ist das Jahrbuch des Museums „Herman Otto“ eine Fortsetzung einer früheren Mitteilung anzunehmen (XXII–XXIII. 115–129).

Die Einteilung des Materials ist mosaikartig, doch folgt sie dem Dreiersystem: Wirtschaft – Gesellschaft – Kultur. Ihr System ist beschreibend, mitteilend. Obwohl das Rohmaterial aus den Nummern der Zeitschrift „Tokaj-Hegyalja“ des Jahrgangs 1914 stammt, bleibt diese Jahresnummer keine Grenze. Besonders der Teil, der den Weinbau, die spezielle Lage von Hegyalja behandelt, blickt zeitlich auf die Jahrhundertwende, sogar in die Zeiten der Phylloxera zurück. Er verfolgt den Verlauf der Weinbau-rekonstruktion. Auch räumlich begrenzt er sich nicht auf die Bekanntmachung der partikularen Ereignisse in Szerencs, er erweitert den Anschauungskreis auf Süd-Zemplén.

Mit „namhaftem“ Geschehniss startet die Zeitschrift, sie kann ja die Erinnerung von Dr. János Harkányi zum Minister den Lesern mitteilen.

Man kann die zeitgenössischen Zeitschriften: „Tokaji Újság“ (Tokajer Zeitung), „Tokaj és Vidéke“ (Tokaj und Umgebung), „Zemplén“ und die „Gálszécs-Töketerebes“ kennenlernen.

Nach den Annäherungen der Weinkultur aus mehreren Ansichten kann man das innere Leben der „Stadt“ kennenlernen. Der Zustand des im Jahre 1910 aufgebauten Bades, seine Ausnutzung, Wirtschaftlichkeit, sowie die Sache der Realisierung einer Bürgerschule in Szerencs, die beinahe ein Jahrzehnt verspätet hatte. Man kann die Anstrengungen, die die Leitung der Stadt für die Verwirklichung dieser neuen Lehrstätte geleistet hatte, in ihrem Verlauf verfolgen. Die Verwirklichung war schon nahe, aber der Krieg war dazwischengekommen.

Ein interessanter Teil aus den Berichten der „Tokaj-Hegyalja“ erklärt die Ereignisse einer Rabbielektion in der Stadt, deutet auf ihre Bedeutung über die nahe Umwelt.

Vom Sommer 1914 an ist die Stimme der Feuilletons, der „literarischen Schöpfungen“, die Mannigfaltigkeit sowie die Einstimmigkeit des Landlebens betont hatten, düsterer. In Szerencs und seiner Umgebung zeigen die Mitteilungen auf die Teuerungen auf dem Markt, die Spekulation; es wird die erste Arbeitseinstellung der Diensthofen niedergebochen. Die Berichte des Krieges vermehren sich. Unter diesen sind manchmal auch die Heldentaten der Jungen von Szerencs und vermehren sich auch die Toten.

Die Folge 1914 wird mit Bekanntmachung der Aussichtslosigkeit des neuen Jahres geschlossen.

József Falussy